

PLATÅBERGSLANDSKAPETS GEOPARK - EN FÖRSTUDIE

Rapport 2015:4

BIOSFÄROMRÅDE VÄNERSKÄRGÅRDEN MED KINNEKULLE
Ove Ringsby, Biosfärkontoret 2015

Rapporten är en slutrapport av projekt Förstudie Geopark

Projektledare: Ove Ringsby, Biosfärkontoret

Författare: Ove Ringsby, Biosfärkontoret

Layout: Pernilla Kristiansson, Biosfärkontoret

Foto framsida: Ove Ringsby, Biosfärkontoret

Bakgrund:

Intresset för geologi har växt under senare år. Inte minst med utgångspunkt från besöksnäringen har många blickar riktats mot geologin som ett möjligt mervärde för att bredda och komplettera andra reseanledningar. Under senare år har det skapats geoparker på flera håll i världen och ett globalt nätverk (GGN) har växt fram i syfte att tydliggöra och bredda intresset för geologi och dess betydelse för landskapets utformning och användning. Det ställs ganska stora krav både på vetenskaplig kompetens och på administrativ resurs för att bli upptagen i GGN. I Sverige finns ännu ingen sådan geopark. SGU, som har det nationella uppdraget att verka för ökad kunskap och intresse för geologi, har initierat konceptet "Svensk geopark" som ett första lite mindre steg att arbeta enligt geoparkidéen. Avsikten med detta projekt är att undersöka förutsättningarna för att skapa en Geopark i Västra Götalands platåbergslandskap i enlighet med av SGU uppställda kriterier för Svenska geoparker. I förlängningen kan det leda till ansökan om medlemskap i Unesco-programmet i Global Geopark Network. (GGN) Deltagande i GGN är en kvalitetssäkring som ger global uppmärksamhet och ökar områdets status.

Platåbergsmiljön är en av Sveriges främsta geoattraktioner. Den är unik som geologisk formation, och som sådan uppmärksammas och globalt känd bland geologer. De geologiska förutsättningar som platåbergslandskapet utgör, har en avgörande betydelse för landskapets karaktär och utseende, inte minst dess flora, och har i hög grad format näringsutveckling och kultur i bygden. Den lägger också grunden för de ofta mycket dramatiska berättelser som kan kopplas till platåbergens bildande och intressanta uppbyggnad.

Platåbergsområdet omfattar området från Halle och Hunneberg i väster, till Billingen i öster, och från Ålleberg i söder till Kinnekulle och Lugnåsberget i norr. Totalt finns 15 platåberg i området. Förutom de unika geologiska förutsättningar som är kopplade till platåbergen finns inom och i anslutning till dem också synnerligen intressanta kvartär-geologiska lämningar, bl.a. delar av den mellanskandinaviska israndszonen i form av bl.a. Hindens rev, Valle härad kamelandskap och Baltiska issjöns dramatiska tappning norr om Billingen.

Utgångspunkten för utveckling av Geoparker är att lyfta fram och tillgängliggöra det geologiska kulturarvet på ett populärvetenskapligt sätt, och därmed bidra till att stärka områdets identitet, och gynna lokal besöksnäring. Geoparken ska också bidra till långsiktigt hållbart brukande av geologiska naturresurser i det berörda området. Bildandet av geoparker syftar till ett samlat grepp kring det specifikt geologiska perspektivet, men inbegriper även att lyfta fram, och samverka med, övriga naturvärden såväl som kultur och industrihistoria, och därmed skapa mervärden. En geopark baserad på platåbergslandskapets höga geologiska kvaliteter bedöms ha goda förutsättningar att vara attraktivt som besöksmål, och kan innebära ett viktigt tillskott i områdets turistiska utveckling. Geoparken bör också uppmuntra till och hålla sig ajour med den forskning kring områdets geologi och landskapets utveckling och på det sättet verka som en länk mellan forskningsfront och en intresserad allmänhet.

Svanar framför platåbergssiluett

Foto: Torbjörn Skogedal

Omvärldsanalys:

Ett moment i förstudien handlar om att ta del av andras erfarenheter och se hur andra hanterat frågan. I maj 2014 medverkade vi i SGU:s nationella seminarium, som detta år var förlagt till Qvarnstensgruvan i Lugnås. Magnus Ljung från SLU medverkade i ett tidigt skede med att redovisa en översiktlig rapport om arbetet inom några europeiska geoparker. Därefter genomfördes två studiebesök. Först besöktes Siljansområdet och den tänkta geoparken Meteorum. Här har förstudien pågått under längre tid. Vi fick en grundlig genomgång av vilka problem man upplevt och prioriteringar som gjorts. Meteorum förväntas bli den första geoparken som sanktioneras av SGU.

Det andra besöket gjordes i GEA Norvegica som är Nordens första geopark ansluten till GGN sedan 2004. Här redovisade de hur de byggt upp det praktiska arbetet inom geoparken, hur de organiserat och finansierat verksamheten samt resultat och effekter de uppnått. Studiebesöken dokumenterades och delgavs projektets kontaktpersoner.

Dialog/förankring:

Ett seminarium för att presentera geoparksidén och beskriva den unika geologi som Platåbergslandskapet utgör genomfördes i Skara i november. Seminariet samlade ca 90 personer främst från föreningar med geologiskt intresse, men också många privatpersoner och näringsidkare med personligt intresse för ämnet. Tre separata informationsträffar har genomförts i Vänersborg resp. Skövde och Götene då företrä-

dare för berörda kommuner medverkat. I Vänersborg ordnades dessutom en särskild träff för det lokala föreningslivet i området. Under projektets gång har en löpande dialog förts med alla de 10 kommuner som omfattas av det tänkta geografiska området. (Mariestad, Skövde, Götene, Tidaholm, Skara, Falköping, Lidköping, Grästorp, Vänersborg och Trollhättan). Kontakter har också knutits och dialog förts med företrädare för Göteborgs universitet, Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen Västra Götaland m.fl. myndigheter. Kommunerna har aktivt bidragit med att ta fram underlag för den geologiska beskrivning och fört dialog inom sina resp. organisationer.

De kommuner som visat störst engagemang och lagt mest tid i projektet är Mariestad, Götene, Skara, Falköping och Vänersborgs kommuner. Geoarena Skaraborg som är en paraplyorganisation främst för ideella föreningar med engagemang inom geoverksamheter har varit en viktig samverkanspart som aktivt medverkat och bidragit med synpunkter och tankar kring utformning av det förslag som förstudien utmynnat i. De signaler och tankar som framförts har stämts av i styrgruppen som haft ansvaret för projektledningen.

Stenvalvsbro på kalkberg

Foto: Torbjörn Skogedal

Geologisk beskrivning:

Bo Magnusson, Göteborgs universitet har tagit fram en översiktlig geologisk beskrivning av platåbergsområdet. I underlaget redovisats 5 delområden (Halle-Hunneberg, Kinnekulle-Kållandsö, Lugnåsberget, Skövde-Valle resp. Falbygden-Tidaholm) med vardera ett antal specifika platser som har höga geologiska kvaliteter.

Förslag:

Förstudien har varit begränsad till att undersöka intresset och möjligheterna för att skapa en geopark med utgångspunkt i platåbergen. Studien har varit begränsad i tid och volym varför vi inte kunnat utföra ett så omfattande förankrings och dialogarbete som gjorts i t.ex. Siljansområdet. Den slutsats som kan dras är ändå att det förefaller finnas ett stort intresse och en god uppslutning kring tanken på att testa idén i praktisk verksamhet. Förstudiens slutsats är därför att det är önskvärt att genomföra ett försöksprojekt som möjliggör att praktiskt tillämpa geoparkstanken inom området. För att det ska vara möjligt att utvärdera och analysera effekterna på ett seriöst sätt är det önskvärt att försöksperioden inte blir alltför kort. Därför föreslås att medel söks för ett försöksprojekt under tre år varefter beslut kan fattas om långsiktig verksamhet, baserad på gjorda erfarenheter.

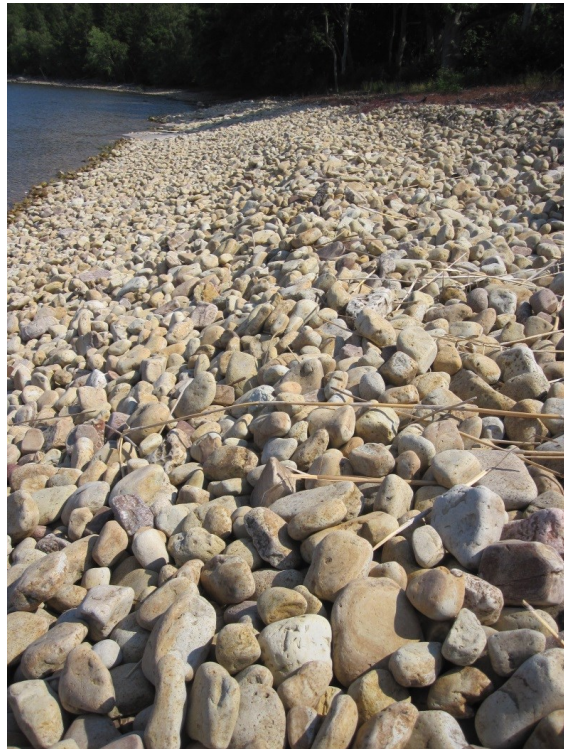
Geoparkens uppgifter:

- Geoparken ska verka för att öka kunskapen om geologiska processer och dess betydelse för samhället och informera om, och tillgängliggöra områdets geologiska attraktioner. Särskild uppmärksamhet skall ägnas att ta fram pedagogiskt material, handledningar och annat för att engagera skolor, allt från förskola till universitetsnivå.
- Geoparken ska vara ett kompetenscenter för ett hållbart bruk av det geologiska naturarvet och i sin verksamhet medverka till att geoperspektivet beaktas och synliggörs i skötselplaner, informationsspridning etc.
- Geoparken ska stimulera geologisk forskning och medverka till att forskningen tillgängliggörs för breda folklager.
- Geoparken ska bistå och stödja lokala aktörer med sakkunskap, och stimulera samverkan och utvecklingsinitiativ som lyfter fram geologin och stärker sambanden mellan olika delområden och geolokaler.
- Geoparken ska bidra till stärkt lokal identitet och ökad stolthet bland invånarna samt stärka varumärket för området som besöksmål.
- Geoparken ska samverka med besöks och annan näringslivsverksamhet inom stenbearbetning och annan näring kopplad till geområdet, och medverka till att levandegöra lokal kulturhistoria kopplat till stenhantering.

Organisation:

Ansvar för fortsatt förankrings och utvecklingsarbete kring Geoparken ska i nästa fas övertas av högskoleplattformen Da Capo med säte i Mariestad. Dacapo ska med utgångspunkt från de riktlinjer som redovisas i denna förstudie söka medel för att finansiera och administrera en tillämpad försöksverksamhet som geoparkskandidat med syfte att inom en två-treårsperiod på allvar etablera verksamheten och hitta en stabil grund för långsiktig drift. En effektiv driftsform som möjliggör insyn och inflytande för berörda kommuner och andra intressenter ska eftersträvas.

Inom området finns många ideellt engagerade inom olika verksamheter och på olika platser. Det är mycket viktigt att en blivande geopark utgår från det engagemang och besöksområden som redan finns. Den ska vara ett stöd för, och komplement till, lokala aktörers aktiviteter och verksamheter. Geoparken ska i första hand svara för samordning, informationsinsatser samt byggande av en gemensam informationsstruktur, strategiskt utvecklingsarbete, fungera som en länk och ge råd och stöd till lokala aktörer, samt kommunicera de geologiska sambanden dem emellan. Den operativa utåtriktade verksamheten ska i första hand utföras av de lokala aktörerna.

Klapperstensstrand

Foto: Ove Ringsby

Geoparken ska tillhandahålla en resurs för detta arbete som den lokala aktören själv disponerar. Insatser och verksamhet ska planeras i samklang med andra värden. Om tillstånd, dispens eller samråd enligt Miljöbalken behövs ska sådana tillstånd ha inhämtats innan geoparkens styrelse fördelar medlen.

För den centrala funktionen fordras dels en resurs för geovetenskaplig sakkunskap, dels en resurs som koordinator med ansvar för nätverksbyggande, samordning, skapande av gemensam informationsstruktur, utvecklingsinitiativ och övergripande ansvar gentemot kommuner, region, Länsstyrelse, SGU och det nationella och internationella geoparksnätverket. Dessa två funktioner bör tillsammans ha en volym motsvarande en helårstjänst. Samarbetet med Göteborgs universitet bedöms som mycket angeläget varför förslaget är att den geovetenskapliga sakkunskapen knyts till dem.

Föreslagen budget:

Centralt kansli 1,0 årstjänst	650 tkr
Information/administration	150 tkr
Aktiviteter	300 tkr
(främst avsett för lokala aktörer)	
Total årskostnad:	1 100 tkr

Studien har genomförts med stöd från Skaraborgs kommunalförbund under ledning av Biosfärområde Vänerskärgråden med Kinnekulle i samverkan med Götene, Lidköping, Mariestad, Skövde, Vänersborg, Falköping och Skara kommun samt Göteborgs universitet m.fl.

SKÖVDE

GÖTEBORGS UNIVERSITET

skaraborgs
kommunalförbund

■ BIOSFÄROMRÅDE VÄNERSKÄRGÅRDEN MED KINNEKULLE

■ Biosfärkontoret, Box 77, 542 21 Mariestad

■ info@vanerkulle.se, www.vanerkulle.se

